

УДК 159.9.019:37.015.3(477)(09)

Юрій Вінтюк

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЇ ВИХОВНОГО КОНТАКТУ У ВИСВІТЛЕННІ С. БАЛЕЯ І ЇЇ СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ

Незважаючи на здобутки педагогічної психології впродовж її існування, проблема пошуку психологічної основи для стійкої та продуктивної виховної взаємодії не втрачає своєї важливості. Запити сьогодення змушують як практиків, так і науковців у даній галузі шукати відповідь на питання про те, чому в одних випадках цілеспрямовані впливи та тих, кого виховують, дають очікувані результати, а в інших вони далекі від бажаних або й відсутні. Очевидно, без встановлення тривалого і результативного контакту між вихователем і вихованцем плідна сумісна взаємодія не можлива. Дана проблема належить до найскладніших у педагогічній психології, а тому спроби вирішити її потребуватимуть ще чимало зусиль від дослідників. Однак, перш ніж вдатися до розгляду сучасного бачення проблеми, доречно звернутися до вивчення спадщини видатних науковців минулого. Саме через це видається перспективним ознайомлення з висвітленням цієї проблеми видатним українсько-польським ученим, академіком Степаном Балеєм [1], а також і з її баченням із позицій сьогодення.

Мета статті – з'ясувати підхід С. Балея до висвітлення проблеми психології виховного контакту та подати сучасне бачення викладених ним положень.

В сучасній педагогіці поняття «виховний контакт» не вживається, натомість поширеним є поняття «педагогічна взаємодія». Різні аспекти проблеми налагодження педагогічної взаємодії досліджують сучасні вітчизняні вчені-педагоги О. Глузман, О. Друганова, С. Золотухіна, М. Євтух, В. Курило, В. Майбородова, Н. Побірченко, О. Рацул та ін. Проте дана тема на сьогодні недостатньо розроблена, крім цього, розглядаючи поняття «педагогічна взаємодія», сучасні дослідники не виділяють термін «виховний контакт». У статті продовжено розвиток положень, стисло викладених у попередніх публікаціях на дану тему [2–3].

У психології поняття «контакт» розглядається як зв'язок людини з людиною, що носить безпосередній і особистий характер. У ході соціальних контактів відбувається зіткнення індивідуально-психологічних сфер особистостей. При цьому виняткове значення мають світо-

гляд, спосіб мислення, внутрішній світ почуттів і переживань, темперамент, воля і характер тих людей, які вступають у контакт. Внаслідок особистих контактів відбувається зближення людей (якщо вони взаємно прагнуть до спілкування) або віддалення, розходження між ними (коли їхні ідеали чи життєві цілі виявляються несумісними). Особисті контакти мають істотне значення у встановленні доброзичливих і дружніх стосунків між людьми. Через контакти між людьми відбувається обмін соціальним досвідом, духовними цінностями [цит. за 4, с. 80]. Відповідно виховний контакт виступає необхідною передумовою успішного виховання. Його особливістю є те, що вступають у зв'язок, як правило, доросла людина з дитиною; крім цього, дорослий переслідує виховні цілі. Тобто зв'язок у даному випадку встановлюється для здійснення виховання.

З наведеного слідує, що існує багато різновидів контактів, а їх встановлення є непростю справою, тим більше у виховних цілях. Крім цього, розглядаючи виховний контакт, маємо справу з цілим рядом взаємозумовлених явищ, а саме: виховний вплив (або дія), виховний зв'язок (або контакт), виховна взаємодія (або спілкування), відносини виховання. Так, елементарною складовою соціальної взаємодії, окремим випадком якої є виховна взаємодія, є вплив (або дія) (*дані поняття не є синонімами, але в даному викладі вважатимемо їх рівнозначними, такими, що часто вживаються в літературі для опису даного явища*). Зв'язок передбачає обмін діями, одним із його різновидів є контакт. Як зв'язки, так і контакти між людьми реалізуються в ході постійної взаємодії (або у процесі спілкування). Система виховних взаємодій, підпорядкованих вирішенню завдань виховання і спрямованих на досягнення виховних цілей, становить відносини виховання. Всі перелічені явища об'єднуються в понятті «виховний процес». Визначення наведених понять наявні у спеціальній літературі, детальний їх розгляд, як і детальніше з'ясування співвідношень між ними, виходить за межі даного дослідження.

Для конкретизації положень, що розглядаються, наведемо визначення поняття «виховний контакт» (за С. Балеєм). Виховний контакт – це зв'язок між вихователем та вихованцем, при якому виховний процес є не лише можливим, але й результативним [3]. Дане визначення видається повністю правомірним, однак із позицій сучасних підходів воно може бути подане з дещо іншої точки зору: виховний контакт – це зв'язок між індивідами, який встановлюється для налагодження виховної взаємодії та вирішення завдань виховання.

С. Балей так формулює завдання дослідження: «А щоб виховний контакт добре дослідити, треба спершу пізнати загальну реакцію дорослого на дитину. Якщо цю справу будемо досліджувати довше, виникнуть певні закони, які окреслять нам цю реакцію» [1, с. 210].

Розглянувши кілька конкретних прикладів із педагогічного досвіду, а також зробивши спроби пояснити їх із позицій різних наукових підходів, С. Балей зазначив, що питання контакту є складними і заплутаними. Тому він конкретизував завдання: «Нас цікавить реакція дитини на зрілу людину і реакція зрілої людини на дитину. В цій реакції особливо цікавлять нас відносини виховника і дитини, яку він виховує. Синтез цих двох реакцій вихователя на вихованця і вихованця на вихователя може дати тільки виховний контакт» [1, с. 221]. Далі С. Балей послідовно представив ці складові контакту: реакцію дорослого на дитину і реакцію дитини на зрілу людину. Спочатку вчений намагався з'ясувати, що спричинює таку специфічну реакцію дорослої людини на дитину.

I. Реакція дорослого на дитину.

1. *Виховна любов.* С. Балей розпочав із констатації: «Коли психологи шукають головну нитку, що єднає вихователя з вихованцем, в якості такої називають любов. Любов є явищем психологічно дуже складним, тому часто її обходять» [1, с. 217]. Найбільше уваги вчений приділив розгляду феномена любові, у зв'язку з цим навіть навів короткий виклад теорії любові, однак зазначив, що є різні види любові, через що постає питання: яка має поєднувати вихователя з вихованцем? Після цього С. Балей багатоаспектно розглянув явище виховної любові, зокрема відзначив, що любов до старших людей породжує тенденцію до наслідування [1, с. 264].

Проте пошуки в даному напрямі не дають бажаного результату, оскільки любов не обов'язково спонукає до наслідування і не завжди стає надійною основою для успішної виховної взаємодії. Крім цього, далеко не завжди наслідуються позитивні та соціально важливі риси (а, наприклад, хода чи манера висловлюватися).

2. *Педагогічні типи.* С. Балей підняв таке важливе питання: якою має бути особистість дорослого, щоб стало можливим встановлення виховного контакту? Відповідно розгляд переноситься на особу вихователя, міркування про те, хто найкраще може виконати дане завдання, а саме: чи існує тип «універсального педагога» і яким він повинен бути. На думку вченого, виховання в садку висуває інші вимоги, ніж у школі, через що не може існувати єдиного типу вихователя

[1, с. 211]. У зв'язку з цим С. Балей поставив завдання «дослідити різні типи вихователів, які виховують дитину в різних фазах її життя».

Однак у відомих розглянутих вченим типологіях різних авторів не вказується, до якого типу повинен належати ідеальний педагог. Відповідь на це питання не відома, через що пошук типу ідеального вихователя визнається неперспективним.

3. *Структура культурних цінностей*. С. Балей розглянув також підхід із позицій посередництва у передачі культурних цінностей, згідно з яким для виникнення контакту «між вчителем і вихованцем має бути спорідненість структур, конгеніальність». А звідси слідує, що для даної людини не кожен може бути добрим вихователем [1, с. 217].

Вирішення проблеми і тут немає, оскільки конкретно про це нічого не відомо, натомість врахування і цього погляду ще більше ускладнює пошук відповіді.

4. *Розуміння*. С. Балей зазначає, що проблеми розуміння у виховному відношенні оминати не можна. Контакт молодої людини з дорослою формується впродовж певного часу ніби під гаслом розуміння. «Ця проблема стара, але досі не розв'язана, проблема, яка виявляється впродовж століть через ставлення молодших до старших. Зрозуміти когось і розуміти його постійно є річчю безмірно важкою. Є багато скарг серед молоді на непорозуміння, але мало пояснень, про що саме йдеться. Чи часом «розуміння» не означає «дозволяти все»? Справа розуміння є заплутана і не з'ясована. Досі мало в літературі опрацьована» [1, с. 221-222].

Тому пошуки в даному напрямі не ведуть до вирішення проблеми.

5. *Інфантильність*. Розглянуто також підхід, згідно з яким ідеальний образ вихователя повинен бути максимально наближеним до дитини та інфантильним. Однак, як зазначає С. Балей, часто на практиці ця теза не підтверджується, і в інших випадках основа для контакту буде іншою. Крім цього, не можна заперечити і таке положення: «Можливо, не тому дорослий любить дитину, що є інфантильним, але тому є інфантильним, що уподібнюється до дитини, оскільки любить її» [1, с. 275].

Отже, пошуки в цьому напрямі також заводять у безвихідь.

6. *Артистизм*. Враховано і таку думку: серед різних поглядів, які прагнуть формувати ставлення вихователя до дитини, є й такий: ставлення вихователя має бути артистичним. С. Балей, услід за Вебером, стверджує, що «справжній вихователь повинен бути артистом. Оскі-

льки кожен артист повинен мати щось від дитини, то так і вчитель» [1, с. 228-229].

Проте С. Балей зазначає, що артистизм передбачає певну нещирість у стосунках, що неприйнятно для відносин виховання.

7. *Піклування.* С. Балей поділяє думку дослідників, які вважають, що вихователь повинен продовжувати дії матері. «Мати для дитини є всім, цілою інтеграцією, дає дитині навіть і їжу, не говорячи вже про сторону психічну, яку охоплює в цілості. Жінка є завжди потенційною матір'ю, є також типом скоріше інтегрованим, а отже і вихователь, оскільки має бути подібним на матір, повинен бути типом інтегрованим. На користь цього твердження багато що говорить, – відзначає вчений, – але перешкоду становить те, що серед вихователів виявляються також типи дисгармонійні» [1, с. 282].

Так, ще один, теж, на перший погляд, ніби логічний і перспективний підхід не дає результату.

8. *Творчість.* С. Балей аналізує думку багатьох дослідників про те, що вихователь повинен бути творчою особистістю, оскільки різні нестандартні ситуації, які зустрічаються в ході виховної взаємодії, вимагають творчого підходу до їх вирішення.

Однак далеко не кожна творча особистість здатна встановлювати результативний виховний контакт. Ймовірно, йдеться про творчість у сфері виховання, однак і це питання все ще не досліджене настільки, щоб отримати практичну вигоду.

Водночас С. Балей розглянув особливості реакції дитини на дорослого, які наведемо окремо.

II. Реакція дитини на дорослого.

1. *Наслідування.* С. Балей констатує: «У зв'язку з трактуванням дорослої людини дитиною постає питання наслідування. Чи дитина, осягаючи відмінність дорослої людини, знаходить там певні риси, які хоче наслідувати? Чи діється так, що вона дорослого більше хоче наслідувати, ніж своїх ровесників? Тут потрапляємо на терен виховання» [1, с. 221, 231]. Вчений зазначає, що в педагогічних відносинах наслідування відіграє величезну роль. Як відомо, його можна виявити у кожній людині, але воно характерне саме для дітей. З одного боку, наслідування – це форма або результат контакту зі старшим. Однак у питанні наслідування С. Балей не знаходить чітких відповідей [1, с. 238].

Детальний аналіз цього питання не лише не приводить до вирішення проблеми, але взагалі унеможливорює проведення дослідження,

оскільки «коли хтось розкладе механізм на окремі елементи, важко з них потім знову відтворити цілісність».

2. *Прагнення досвіду.* С. Бaley розглядає і таку можливість контакту: «Молода людина цінує те, чого сама не має, цінує, в першу чергу, життєву мудрість, досвід. Коли вона звертається до старшої, не йдеться про отримання якогось теоретичного знання. Вона прагне довідатися чогось, що старша людина досягла своїм досвідом. Коли досліджувати виховний контакт, контакт молодшої людини зі старшою, то виявиться, що спонтанна реакція молодшої людини буде такою, що вона від старшої людини прагнутиме чогось довідатись. Сама звертається до неї за цими знаннями» [1, с. 255].

Однак на питання про те, як сформувати у молоді таке бажання, С. Бaley не знаходить відповіді ні в доступній на той час літературі, ні у відомому йому досвіді виховання.

3. *Пошук впливу старшого.* Не залишилось поза увагою С. Бaley і таке питання: Які існують моменти, що спонтанно ведуть до контакту вихованця з вихователем? Як відзначалося, любов може бути вихідним пунктом для змін у виховному характері. Може бути так, що наслідування відбувається поза знанням і волею молодшої людини. А може бути також навпаки: молода людина шукає впливу старшого.

Це важливе питання порушене в літературі, але до цього часу не опрацьоване [1, с. 285]. Не відомо, в яких випадках і чому це відбувається, отже, і на цьому шляху С. Бaley сподівається знайти вирішення проблеми, яка розглядається.

Впливи дитини і дорослого один на одного можуть бути також взаємними, що враховано при викладі різних точок зору на проблему.

III. Взаємна реакція суб'єктів виховної взаємодії.

1. *Якісна різниця.* С. Бaley констатує: «Приязне ставлення до дитини бере часто свій початок від придивляння до дитини, тоді відкривається ще одна різниця між дитиною і дорослим, різниця якісна. Думка про якісну різницю є дуже вартісною та практичною, бо тоді змінюється і настановлення дитини. Усвідомлена відмінність дитини саме і може притягати. ... Дитина з «цікавою симпатією» спостерігає за дорослим, оскільки собі усвідомила існування якісних відмінностей».

Ця проблема дуже цікава і багата. Наш матеріал є досі дуже скупим» [1, с. 268]. Відповідно, тут теж не можна знайти надійної психологічної основи для виховного контакту.

2. *Спілкування.* Детально розглянуто також роль і особливості спілкування у процесі педагогічної взаємодії. С. Бaley з цього приводу

пише: «Якщо подивимося з боку дитини, то виявиться, що дитина не шукає контакту з дорослою людиною з характером товаришування чи дружби. Молода людина хоче від старшої чогось довідатись. Старший чоловік є для неї авторитетом» [1, с. 273].

Проте й авторитет дорослого не завжди є надійною основою для успішної виховної взаємодії; крім цього, питання виховного авторитету також недостатньо досліджене. Наприклад, про хибні види авторитету учасників виховної взаємодії писав А. Макаренко.

3. *Гра.* С. Балей не менш цікавою вважає думку про те, що не може виховувати дитину людина, яка не вміє з нею гратися. Гра – це форма спілкування; тому велика увага приділяється грі як засобу виховання [1, с. 276].

Однак і гра не завжди дає позитивний виховний ефект, оскільки виховання не зводиться до гри, а її виховні можливості не досліджено.

На думку С. Балея, жоден із розглянутих ним підходів не веде до вирішення проблеми; звідси слідує, що простого її вирішення не існує.

Пошуки оптимальних внутрішніх передумов, за яких стає можливою ефективна взаємодія вихователя з тими, кого він виховує, тривають до сьогодні. При цьому часто використовуються все ті ж підходи: з позицій пріоритету педагогічної любові, типологічний, розуміння, наслідування, піклування, спілкування, творчості, гри тощо. Однак чіткої та зрозумілої відповіді на питання, за яких умов стає можливим налагодження тривалого і продуктивного виховного контакту, досі немає. Схоже на те, що саме це і передбачив С. Балей: кожного разу він ніби підводить до вирішення проблеми, однак знову і знову показує, що єдиного і вірного її вирішення не існує [2].

Водночас варто відзначити особливість подачі інформації С. Балеєм. Це не виклад готового матеріалу, а постановка завдання з багатьма невідомими – прообраз сучасного проблемного навчання. Умови з позиції тих, для кого призначений виклад, максимально наближені до реальності, де готових відповідей немає. Це ніби привідкрите вікно в інший світ – лабораторію вченого. Тут немає простих шляхів і готових рішень, лише констатація фактів, роздуми та сумніви, пошук доказів. Такий непростий підхід до викладу проблеми передбачає наявність кількох рівнів сприймання матеріалу.

Виникають питання: Яке призначення цього викладу? До чого веде автор? Яку мету переслідує? С. Балей наголошує, що він навмисно не робить узагальнень. Але що отримаємо, якщо спробувати їх зробити? Сприйmemo це як підказку, де слід шукати ключ до вирішення поста-

вленої проблеми. До того ж, на це є пряма вказівка на самому початку розгляду, де він ставить завданням лише спостерігати; а «оціночне судження слід відкласти для інших і на пізніше».

Узагальнення викладу з сучасних позицій.

Дана проблема не може бути зрозуміла і вирішена з позицій одного принципу. При цьому кількість застосованих принципів повинна бути зведена до необхідного і достатнього мінімуму, в кожному з них буде враховано певний аспект проблеми. Необхідно врахувати, що розгляд проблеми в даному випадку може бути здійснений лише з позицій сучасної науки. Слід також зауважити, що наведені принципи, можливо, потребуватимуть уточнень і чіткіших формулювань, а надані їм назви умовні.

1. *Принцип системності.* Виховну взаємодію необхідно розглядати як складову процесу адаптації до умов оточення (як фізичних, так і соціальних), у ході якого формуються адаптаційні ресурси людини (як компоненти фізичного, психічного і соціального здоров'я), що робить можливим її комфортне перебування у довкіллі та соціумі, а відповідно робить можливим досягнення благополуччя в усіх сферах життєдіяльності. Саме на досягнення такого результату і спрямовуються виховні впливи.

Отже, для досягнення мети виховання необхідно враховувати цілий комплекс взаємопов'язаних чинників. А тому виховний контакт необхідно розглядати і досліджувати комплексно, як цілісне явище – єдиний процес взаємодії й одночасно компонент системи соціальних взаємодій, враховуючи також наявні для цього передумови, виходячи з того, що до них належать різні компоненти (як психологічні, так і соціальні).

2. *Принцип двосторонності.* Виховна взаємодія – це двосторонній процес, який передбачає нерівноцінну і нерівноправну взаємодію суб'єктів, тому його доводиться розглядати з різних позицій.

Відповідно психологічна основа для встановлення виховного контакту та досягнення результативної взаємодії в кожному випадку буде іншою. З боку педагога це, передусім, сукупність педагогічно важливих якостей його особистості, а також мотиви, інтереси та цілі його діяльності. З боку того, кого виховують, це сукупність певних соціальних умінь, навичок, установок тощо на продуктивну взаємодію з оточуючими.

3. *Принцип пріоритету здібностей.* Наявність будь-якої з необхідних для ефективної педагогічної взаємодії якостей, як і приналеж-

ність вихователя до певного психологічного типу, не завжди є достатньою умовою встановлення виховного контакту. Тому доцільно вести мову про певну сукупність якостей особистості, які є важливими для налагодження ефективної виховної взаємодії. Залежно від завдань виховання й умов його перебігу педагог може задіювати лише необхідні в певному випадку внутрішні ресурси. При цьому відсутність чи недостатній розвиток одних якостей можна компенсувати іншими, а також розвивати потрібні.

Відповідно необхідною психологічною основою у ставленні дорослого до дитини є наявність у того, хто виховує, педагогічних здібностей. Домінуючим у виховній взаємодії та налагодженні стосунків також завжди є дорослий.

4. *Принцип відповідності віку вихованців.* Важливо також враховувати вік тих, на кого спрямовуються виховні впливи. Очевидно, що в кожному конкретному випадку будуть діяти певні вікові психологічні особливості, а тому основа для встановлення результативного виховного контакту в кожному випадку буде іншою. Так, у малячому віці психологічною основою контакту може бути лише просте рефлекторне наслідування, у дитячому – переважатимуть різні форми сенсомоторного й ідеомоторного наслідування, а свідоме наслідування стає можливим у старшому підлітковому віці.

Однак це не свідчить про те, що кожного разу необхідно вдаватися до послуг іншого педагога, оскільки кваліфікований педагог може володіти не лише потрібними знаннями, але й необхідними навичками для встановлення контакту з різними віковими категоріями вихованців і в різних умовах.

5. *Принцип різнокомпонентності.* Педагогічний контакт як психологічне явище не належить до феноменів, які, виникнувши, існують постійно. Очевидно, він містить компоненти як зі стійких, так і з рухливих структур психіки, а тому навіть з одною й тією ж людиною не завжди можна встановити тривалий і результативний контакт за допомогою тих же засобів і на тій же підставі, причому з різних причин (оскільки і сам адресат вливу теж змінюється, або ж зазнають змін умови взаємодії тощо). Тому в ряді випадків відсутність контакту не варто пояснювати відсутністю необхідних якостей чи впливів; натомість доцільно задіювати інші важливі компоненти.

6. *Принцип різнорівневої взаємодії.* Щоразу, розглядаючи певні прояви чи складові проблеми виховної взаємодії, необхідно враховувати, що вона може відбуватися на різних рівнях. Тому залежно від

поставлених виховних завдань втрату контакту не варто кожного разу зараховувати до педагогічних невдач.

Вихід на наступний рівень стає можливим лише після налагодження відносин на попередньому і подальшого їх розвитку. При цьому виховні відносини передбачають послідовний перехід з одного рівня на інший – як наслідок успішного перебігу виховного процесу.

Обмежуючись, з одного боку, вмістом викладу С. Балея, а з іншого – вимогами необхідності та достатності, перелік потрібних принципів на цьому можна припинити. Хоча, подаючи розглядаючи проблему з позицій сучасності, його можна і доречно продовжити, наприклад, *принцип* соціальної зумовленості (соціально-психологічний), за якого потрібно також враховувати соціальні умови, оскільки всі необхідні для налагодження виховного процесу психологічні якості є соціально зумовленими.

Так, необхідною умовою для встановлення контакту і реалізації виховної взаємодії з боку дитини буде успішне проходження нею стадій соціалізації на кожному з вікових етапів розвитку. А це, своєю чергою, залежить від соціальних умов її проживання, що надають певні конкретні (сприятливі або несприятливі) умови для виховання та розвитку. Неповне проходження цих стадій спричинює відставання в розвитку, що має наслідком ускладнення як встановлення виховного контакту з дорослими, так і процесу виховної взаємодії, формування важковиховуваності тощо.

Враховання цих положень сприятиме вирішенню проблеми виховного контакту, що, ймовірно, і мав на увазі С. Балея. Їхнє органічне поєднання в єдину систему приведе до розробки теорії виховної взаємодії.

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. В основі викладу С. Балея – не пошук готової відповіді, яка передбачає повне й остаточне вирішення проблеми, а власний психолого-педагогічний підхід, що спонукає тих, кому адресовані ці міркування над проблемою, до самостійних пошуків її вирішення.

2. С. Балея не стільки ознайомлює з певним матеріалом, як учить спостерігати, знаходити й аналізувати потрібні факти, емпіричні дані; а також вчить трактуванню різних позицій, підходів і поглядів на проблему. Він ніби залучає до колективного дослідження. Це своєрідна глибока педагогічна філософія, яка вчить мислити.

3. Основне завдання викладу С. Балея – не просто надати масу інформації на певну тему, а формувати в такий спосіб науковий психологічний світогляд, критичне ставлення до одержаної інформації та

вміння самостійно шукати можливості її застосування. При цьому вчений не так аналізує, як зіштовхує різні токи зору.

4. У викладі С. Балея відсутні узагальнення, однак це зроблено навмисно, щоб спонукати до роздумів у цьому напрямі. Якщо спробувати зробити узагальнення, які слідують з наведеного, можна знайти шляхи до вирішення поставленої проблеми.

У подальшому передбачається здійснити розгляд проблеми встановлення виховного контакту з позицій сучасної педагогічної науки.

Посилання:

1. *Балей, С.* Психологія виховного контакту / *С. Балей* // Академік Степан Балей. Зібрання праць у п'яти томах / За ред. *М. М. Вернікова*. — Т. II. — Львів : Видавництво НУ «Львівська політехніка», 2009. — С. 209-286.
2. *Вінтюк, Ю. В.* Проблема психології виховного контакту у висвітленні С. Балея / *Ю. В. Вінтюк* // *Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015 : Zbiór artykułów naukowych*. — № 6. — Warszawa, 2015. — S. 32-33.
3. *Вінтюк, Ю. В.* Психологія виховного контакту: сучасне бачення проблеми / *Ю. В. Вінтюк* // *Współczesne tendencje w nauce i edukacji : Zbiór artykułów naukowych*. — № 6. — Kraków, 2016. — S. 35-36.
4. Психологічний словник / За ред. *В. І. Войтка*. — К. : «Вища школа», 1982. — 216 с.

References (transliterated and translated):

1. *Baley, S.* Psykholohiya vykhovnoho kontaktu (Psychology of educational contact) // Academician Stepan Baley. Collected works in 5 volumes / Ed. by *M. M. Vernikov*. Vol. II. Lviv, 2009, P. 209-286 [in Ukrainian].
2. *Vintiuk, Yu. V.* Problema psykholohiyi vykhovnoho kontaktu u vysvitlenni S. Baleya (A problem of the psychology of educational contact in S. Baley's coverage) // *Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015: Zbiór artykułów naukowych*, No 6. Warszawa, 2015, P. 32-33 [in Ukrainian].
3. *Vintyuk, Yu. V.* Psykholohiya vykhovnoho kontaktu: suchasne bachennya problemy (Psychology of educational Contact : contemporary vision) // *Współczesne tendencje w nauce i edukacji: Zbiór artykułów naukowych*, No 6. Kraków, 2016, P. 35-36 [in Ukrainian].
4. *Psykholohichniy slovnyk (Psychological Dictionary)* / Ed. by *V. I. Voytko*. Kyiv, 1982, 216 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25.04.2016

Ю. Вінтюк

**Проблема психології виховного контакту
у висвітленні С. Балея і її сучасне бачення**

Здійснено розгляд основних положень, наведених при викладі бачення проблеми психології виховного контакту Степаном Балеєм. З'ясовано основні завдання, поставлені при дослідженні даної про-

блеми, мету й особливості пошуку можливостей її вирішення. Наведено відомості про розгляд вченим питання специфіки реакції дорослої людини на дитину, дитини на дорослу людину, а також їхнього взаємного впливу одне на одного; синтез яких, на його думку, і дають виховний контакт. Проаналізовано підхід, який був використаний автором для висвітлення проблеми, що розглядається, подано сучасне бачення даної проблеми. Для цього зроблено узагальнення, які слідує з викладених і розглянутих положень. Автор робить висновок, що в основі викладу С. Балея – не пошук готової відповіді, яка передбачає повне й остаточне вирішення проблеми, а власний психолого-педагогічний підхід, що спонукає тих, кому адресовані ці міркування над проблемою, до самостійних пошуків її вирішення. С. Балея не стільки ознайомлює з певним матеріалом, як учить спостерігати, знаходити й аналізувати потрібні факти, емпіричні дані; а також вчить трактуванню різних позицій, підходів і поглядів на проблему. Він ніби залучає до колективного дослідження. Це своєрідна глибока педагогічна філософія, яка вчить мислити.

Ключові слова: виховний вплив, виховний контакт, виховна взаємодія, відносини виховання.

Yu. Vintiuk

Problem of Psychology of Educational Contact in S. Baley's Coverage and its Present Vision

The article deals with the analysis of the main principles listed in presenting the vision of Stepan Baley's psychology of educational contact; the main tasks set by the study of the given problem, the purpose and peculiarities of searching possibilities to solve it. The scientist considers the issues of specific reaction of an adult to the child, the child to the adult, and their mutual influence on each other; synthesis of which, in his opinion, does provide the educational contact. We analyzed the approach that was used by the author to examine the issue represented and a modern vision of the problem. To do this, we made a generalization which follow from the provisions set out and discussed. The author concludes that the basis of S. Baley's presentation is not a search for ready answers, which provides a complete and final solution to the problem, but the own psychopedagogical approach that encourages those who these arguments on the issue are addressed to search for its solution. S. Bailey not only introduces some material but teaches how to observe, identify and analyze the necessary facts, empirical data; to interpret different perspectives, approaches

and views on the issue. He seemed to involve collective research. This is a kind of deep pedagogical philosophy that teaches to think.

Key words: educational influence, educational contact, educational interaction, relationship of education.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Г. П. Васянович